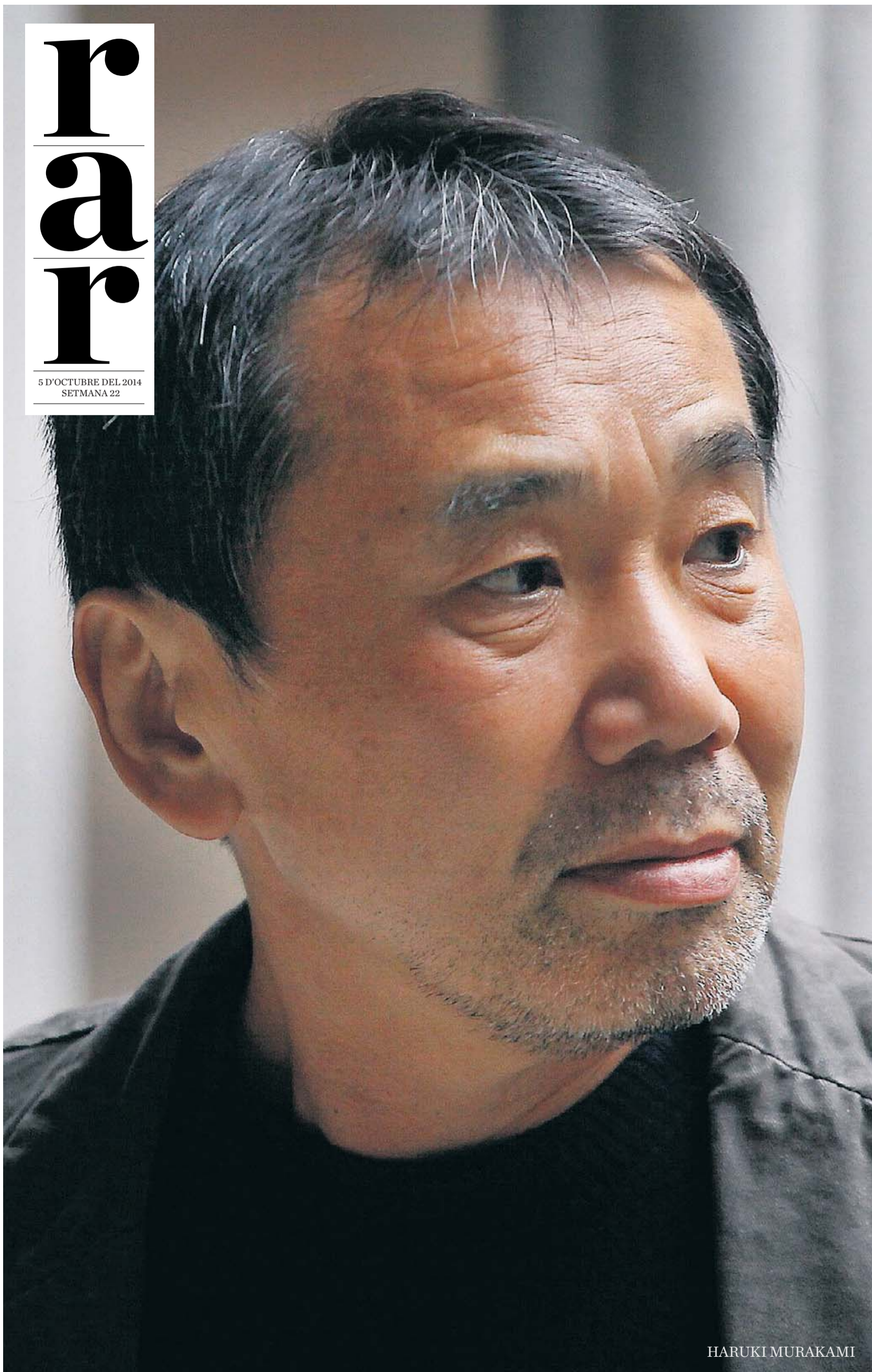

r a r

5 D'OCTUBRE DEL 2014
SETMANA 22

HARUKI MURAKAMI

h

ETERN ASPIRANT
 Ja fa força anys que, per aquestes dates, el nom de Murakami és una presència recurrent i imprescindible en totes les travesses sobre favorits a ser el nou premi Nobel de literatura. En l'última dècada hi ha un clar predomini d'escriptors occidentals o occidentalitzats, amb l'excepció del xinès Mo Yan fa dos anys, i els equilibris geopolítics que sempre acaben marcant aquest tipus de guardons potser acabaran jugant a favor de Murakami tard o d'hora. Però el que sí que és un fet és que rarament els noms que encapçalen les travesses acaben sent els premiats, o sigui que el millor que li podria passar a l'autor japonès per aconseguir-lo seria deixar de ser favorit.

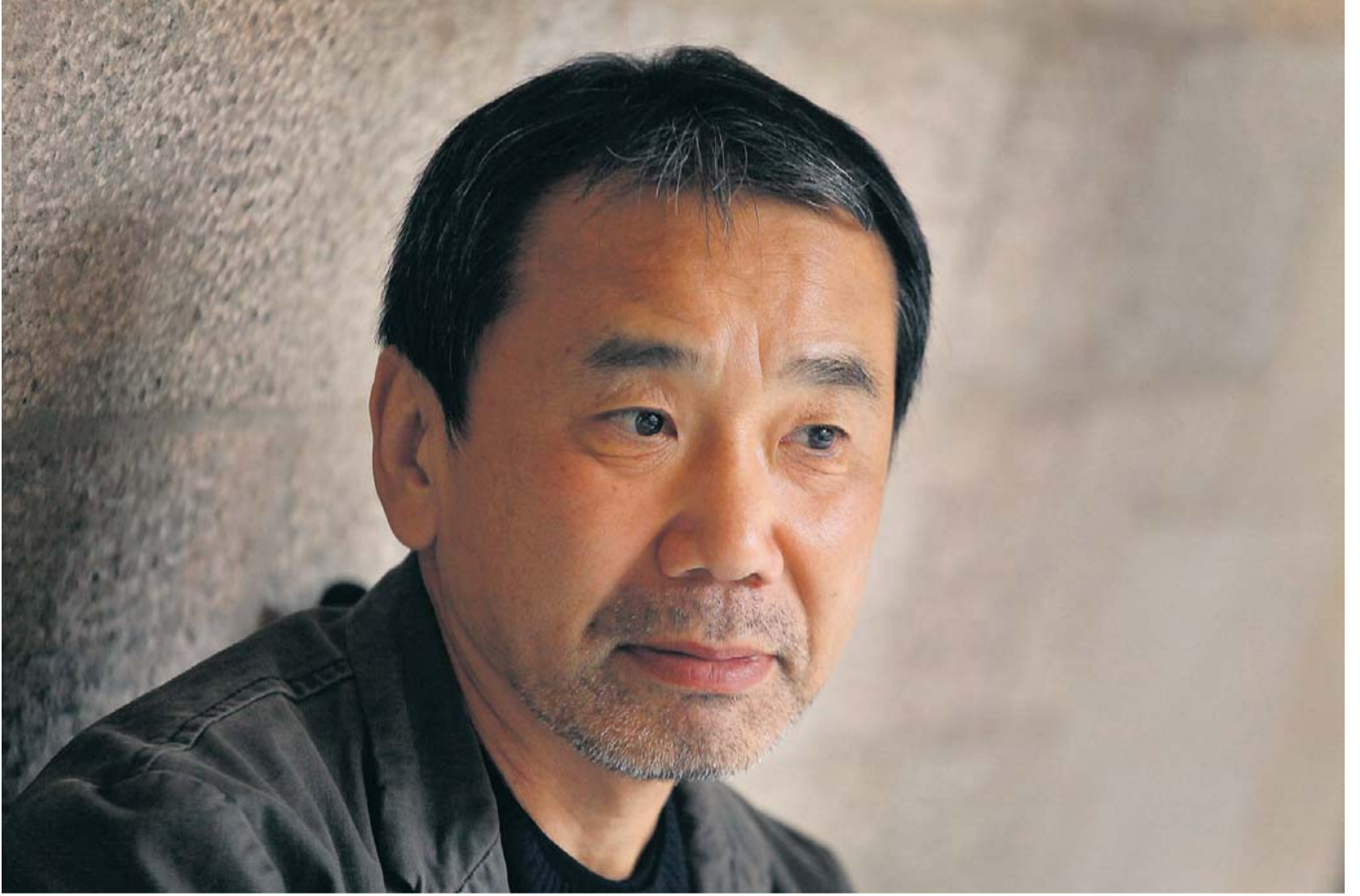
EL CÒCTEL MURAKAMI. Recordo perfectament el dia que vaig descobrir la literatura de Haruki Murakami. Era la tardor de l'any 1997, i feia poques setmanes que havia arribat a Tòquio per passar-hi una temporada. Un amic em va recomanar amb entusiasme que provés de llegir *Norwegian wood*, una novel·la publicada el 1987 que, segons em va explicar, en poc temps s'havia convertit en una mena de "clàssic modern". Seguint el seu consell, vaig buscar el llibre i el vaig començar a llegir al metro, intentant integrar-me en el paisatge que m'envoltava. Després de les dues primeres pàgines, però, em vaig aturar per tornar a mirar la coberta i assegurar-me que l'obra que tenia a les mans era efectivament *Norwegian wood*, d'un autor japonès anomenat Haruki Murakami, i no una altra. I és que l'arrencada de la novel·la m'havia deixat descol·locat: el protagonista estava a bord d'un Boeing 747 que acabava d'aterrar a l'aeroport d'Hamburg, i quedava trasbalsat per un estrany record que l'assaltava en sentir els primers compassos d'una cançó dels Beatles que sonava pels altaveus de l'avió. Em va sobtar no trobar cap rastre del Japó ni de la cultura japonesa en aquella escena inicial. També em va estranyar que la història que estava a punt de començar semblés més un somieig basat en un record vague i eteri que no pas una novel·la realista a l'ús. Finalment, em va sorprendre que el narrador parlés amb un to directe i informal que no tenia res a veure amb el registre elevat i literari que havia trobat en les novel·les japoneses que havia llegit fins llavors. Em vaig mirar el llibre amb recel, dubtant que pogués ser un clàssic de la literatura japonesa i pensant que d'alguna manera m'havien ensarronat. Malgrat tot, però, vaig continuar amb la lectura, empès per una mena d'encís que en aquell moment encara no sabia definir...

M'imagino que la meua sorpresa va ser comparable a la que devien tenir els lectors japonesos a principi dels anys 80, quan Murakami va irrompre en el món literari del seu país amb un seguit de novel·les que trencaven amb la tradició imperant i els parlaven amb una veu nova i original. Amb títols com *La caça del moltó salvatge* (1982), *Desprietat país de les meravelles i la Fi del Món* (1985) o la mateixa *Norwegian wood* (1987), >p.18

“En el món literari japonès, sóc una mena de marginat. Tinc molts lectors, però a la majoria de crítics i escriptors no els agrado. No sé per què. Fa 35 anys que escric i des del principi sempre ha sigut així. Sóc com l'aneguet lleig”

HARUKI MURAKAMI

per Albert Nolla,
 traductor al català
 de les obres d'Haruki
 Murakami

JORDI BEDMAR/JEFE

LA LLUNA PLENA I L'ECLIPSI SOLAR

Sobre els cavalls que es moren als estables

¿És possible que algú conegui del tot una altra persona?

Quan volem conèixer algú podem dedicar-hi molt temps i molts esforços, però, al final, ¿fins a quin punt ens podem acostar a l'essència d'aquesta altra persona? Podem estar convençuts que la coneixem, però, ¿realment en sabem alguna cosa important?

Em vaig començar a plantejar seriosament aquestes preguntes just una setmana després de plegar del bufet d'advocats. Fins llavors no havia pensat mai en coses com aquestes. ¿Com deu ser? Segurament perquè ja havia tingut prou feina a aconseguir una certa estabilitat a la vida. I perquè havia estat massa ocupat per pensar en mi mateix.

Tal com acostumen a començar les coses importants en aquesta vida, el motiu que em va dur a plantejar-me aquestes qüestions va ser d'allò més banal. Un matí, després que la Kumiko esmorzés i marxés de casa amb presses, jo vaig posar una rentadora, vaig fer el llit, vaig rentar els plats i vaig passar l'aspiradora. Quan vaig acabar, em vaig assegurar al porxo amb el gat i em vaig posar a repassar les ofertes de feina i els anuncis del diari. Al migdia vaig fer un dinar senzill i després vaig anar al supermercat per comprar el que necessitava per al sopar. Quan ho vaig tenir, vaig passar per la secció d'ofertes, on vaig comprar detergent, mocadors de paper i paper de vàter. Llavors vaig tornar a casa, vaig preparar el sopar i em vaig estirar al sofà amb un llibre als dits, esperant que tornés la Kumiko.

Com que feia tot just una setmana que estava a l'atur, trobava que aquell ritme de vida era d'allò més agradable. No calia que anés a treballar en trens plens com un ou, ni que veiés gent a qui no tenia ganes de veure. I el millor de tot era que podia llegir els llibres que volia i quan volia. No sabia fins quan podia dur aquella tranquil·litat, però el cert és que de moment aquell estil de vida m'agradava i jo feia el possible per no pensar en el futur. Això és una mena de pau-sa en la meua vida, em deia. Algun dia s'acabarà, però mentre duri val més que ho assaboreixi.

Aquell vespre, però, no em vaig poder concentrar en la lectura. La Kumiko no tornava. Normalment a dos quarts de set ja era a casa, i si preveia que havia de fer tard, ni que fossin només deu minuts, sempre m'avisava. En allò era molt estricta. Però aquell dia es van fer les set sense que hagués tornat ni m'hagués trucat. Jo ho tenia tot a punt per acabar de fer el sopar així que arribés. No era cap sopar de l'altre món. No més havia de saltar al wok uns talls prims de vedella amb ceba, pebrot i brots de soja, amanir-ho amb sal, pebre i una mica de salsa de soja, i al final afegir-hi un raig de cervesa. Era un plat que havia fet molt de solter. Ja tenia l'arròs fet, la sopa de miso calenta i les verdures tallades en un plat gran, a punt per posar-les al foc. Però la Kumiko no tornava. Com que tenia gana, vaig pensar a fer-me primer la meua part i sopar tot sol, però no sé per què al final no em vaig decidir. No hi havia cap motiu concret. Simplement no em va semblar correcte.

Em vaig assegurar a la taula de la cuina, bevent una cervesa i rosegant unes galetes salades estovades que havia trobat al fons d'un armari. Em vaig quedar observant abstrctament com la busca curta del rellotge s'acostava al punt de dos quarts de vuit i després el superava.

La Kumiko va tornar a les nou tocades. Semblava exhausta. Tenia els ulls injectats de sang, la qual cosa era mal senyal. Sempre que tenia els ulls vermells, era que passava alguna cosa dolenta. Calma, em vaig dir. Mira de no dir cap inconveniència. Estigues tranquil, no t'excitis.

d'Amsterdam per un del Golden Gate Bridge de San Francisco per veure si era capaç de pelar-se-la mirant aquell nou paisatge. Jo vaig dir que li havia encantat, i llavors l'hi van canviar pel pòster d'un ice-berg. Cada vegada que li canviaven el pòster el Soldat d'Assalt es quedava ben confús.

—¿Qui... qui... coi es dedica a fer això? —em va preguntar.

—No ho sé pas —vaig fer—. ¿Que et molesta? Tots els pòsters són ben macos. És igual qui ho faci. Trobo que hauries d'estar agraït.

—Tens raó, però em fa mala espina —va dir.

Sempre que li explicava alguna aventura del Soldat d'Assalt, la Naoko reia. Com que no hi havia gaires coses que la fessin riure, jo li parlava sovint d'aquell company d'habitació tan curiós, tot i que no m'agradava riure-me'n gaire. De fet, no era més que el tercer fill d'una família humil que s'ho prenia tot una mica massa seriosament. A més, fer mapes era el petit somni de la seva petita vida. ¿Qui es podia riure d'això?

A aquelles alçades, però, les bromes sobre el Soldat d'Assalt ja s'havien convertit en un dels temes de conversa indispensables a la residència, i ja no podia controlar el que jo mateix havia engegat. A més, veure somriure la Naoko em feia content, de manera que vaig continuar explicant històries del Soldat d'Assalt a tothom.

Només una vegada la Naoko em va preguntar si hi havia cap noia que m'agradés. Jo li vaig parlar de la noia que havia deixat a Kobe. Li vaig explicar que era una bona noia, que m'agradava anar al llit amb ella i que a vegades la trobava a faltar, però que no n'acabava d'estar enamorat. També li vaig dir que a vegades em semblava que tenia el cor com una closca molt dura, que no m'hi podien entrar gaires coses, i que potser per això no era capaç d'estimar ningú.

—¿No has estat mai enamorat? —em va preguntar ella.

—No —vaig contestar.

No em va preguntar res més.

Quan la tardor es va acabar i el vent fred va començar a bufar pels carrers, la Naoko va començar a caminar agafada al meu braç. A vegades notava lleument la seva respiració a través de la roba gruixuda de la seva trenca. Passava el braç per sota el meu i posava la mà a la butxaca del meu abric; quan feia molt fred se m'arrapava al braç tota tremolosa. Però això era tot. Per ella aquests gestos no tenien

cap altre significat. Jo caminava com sempre, amb les mans a les butxaques. Tant ella com jo portàvem sabates amb sola de goma, de manera que gairebé no sentíem les nostres passes. Només sentíem soroll quan trepitjàvem les fulles seques dels plàtans que cobrien els carrers. Sempre que sentia aquell cruix em sabia greu per la Naoko. El que ella volia no era el meu braç, sinó el d'algu altre. Gairebé em sentia culpable de ser qui era.

A mesura que l'hivern avançava, els seus ulls es feien cada cop més clars. Era una claredat que no tenia enlloc on anar. A vegades, sense que hi hagués cap raó aparent, ella se'm quedava mirant als ulls com si hi busqués alguna cosa. Cada cop que ho feia m'envaïa un sentiment estrany, una soledat gairebé insuportable.

Jo pensava que potser em volia dir alguna cosa que no podia expressar amb paraules. O potser era alguna cosa que ella mateixa no entenia i per tant era incapaç de traduir en paraules. Sovint joguinejava amb el passador, s'eixugava la comissura dels llavis amb el mocador o em mirava fixament als ulls d'aquella manera incomprensible. A vegades em venien ganes d'abraçar-la, però sempre em retenia. Tenia por que s'ofengués. Així vam anar caminant per Tòquio mentre la Naoko buscava paraules per l'espai.

Sempre que la Naoko em trucava o que em veien sortir els diumenges al matí, els de la residència es reien de mi. És lògic que es pensessin que tenia xicota. A més, com que no sabia com explicar-ho, i no en tenia cap necessitat, vaig deixar que pensessin el que volguessin. Als vespres, en tornar, sempre trobava algú que em feia alguna pregunta impertinent, com ara en quina postura ho havíem fet, com tenia el parrús o de quin color portava les calces. Jo els contestava el que em semblava.

I així vaig passar dels divuit anys als dinou. El sol sortia i es ponia; la bandera s'hissava i s'arriava. I quan arribava el diumenge, quedava amb la xicota del meu amic mort. No tenia ni idea del que feia en aquell moment ni del que volia fer més endavant. Per a les classes lègia Claudel, Racine i Eisenstein, però cap d'aquells llibres no em deïa gran cosa. A classe no vaig fer cap amic, i la gent de la residència no passaven de ser coneguts. Com que sempre em veien sol llegint algun

Murakami va crear un model literari propi que va atreure l'atenció d'un públic nombrós, però que també va escandalitzar els representants de l'establishment literari, que van veure en les constants referències a la cultura occidental, en els elements fantàstics i onírics, i en l'estil àgil i diàfan de les seves novel·les una amenaça al que consideraven que havia de ser la "literatura pura". De fet, el mateix Murakami definia la seva situació en una entrevista recent al diari britànic *The Guardian*: "En el món literari japonès sóc una mena de marginat. Tinc molts lectors, però a la majoria de crítics i escriptors no els agrado. No sé per què. Fa 35 anys que escric i des del principi sempre ha sigut així. Sóc com l'aneguet lleig".

Segons el meu parer, és justament aquest caràcter híbrid i marginal de la seva literatura, aquesta barreja de temes i tons diversos, el que ha permès a Murakami transcendir els límits del seu país i convertir-se en una de les figures més rellevants del panorama literari global dels últims anys. Ara sé que allò que em va captivar però no vaig saber identificar en començar a llegir *Norwegian wood* va ser el seu estil original i únic, una mena de còctel estrany en què es combinen harmoniosament la sensibilitat oriental i l'occidental, la realitat i el somni, la literatura i l'entreteniment.

Un dels ingredients principals que formen el còctel Murakami és, doncs, la incorporació de la tradició occidental a una base cultural japonesa. A diferència de la majoria de grans autors nipons, Murakami assimila sense complexos els elements de la cultura occidental que coneix durant els anys de joventut i els integra al seu món amb una normalitat absoluta. A part dels títols inspirats en la literatura occidental o en la música de jazz que tant li agrada (*Kafka a la platja*, *After dark*, *1Q84...*), en les seves obres hi podem trobar influències dels clàssics grecs (que va estudiar a la universitat), de la gran novel·la europea del segle XIX (Dostoievski, Dickens, Balzac...) o d'autors nord-americans del segle XX (Chandler, F. Scott Fitzgerald, Vonnegut...). Així mateix, la majoria dels seus personatges viuen envoltats d'elements occidentals que els fan l'existència més divertida i més interessant. Els protagonistes de *Norwegian wood*, per exemple, parlen de les tragèdies d'Eurípides, llegeixen *La muntanya màgica* i *El gran Gatsby*, escolten discos de Miles Davis i dels Rolling Stones, fumen Marlboro i porten rellotges de Disney.

"M'agrada que es publiquin traduccions de les meves obres en països petits, perquè la gent hi estima molt la seva pròpia llengua i els traductors s'esforcen molt a l'hora de traduir les meves obres."

HARUKI MURAKAMI

EFFE/JORDI BEDMAR/POOL

Això, però, no vol dir que Murakami sigui un autor "poc japonès". Encara que no hi apareguin quimonos ni cerimònies del te, les seves obres estan impregnades d'un inconfusible sentit estètic japonès que es fa palès en la sinceritat i la naturalitat amb què s'hi tracten esdeveniments com la mort, el suïcidi i el sexe, o sentiments com la malenconia. La literatura de Murakami també és ben japonesa perquè se situa (gairebé) sempre en el context concret de la societat nipona, amb totes les particularitats que comporta. Així, per exemple, la història d'*Al sud de la frontera, a l'oest del sol* s'emmarca en el context de la bombolla econòmica dels anys 90, mentre que *Norwegian wood* té com a teló de fons les revoltes estudiantils del 1969.

Crec que és gràcies a aquesta fusió d'elements orientals i occidentals que la literatura de Murakami és capaç d'operar amb eficàcia en un doble sentit i de despertar sensacions similars, per bé que inverses, en els lectors d'allà i d'aquí. Per als lectors japonesos, les seves històries tenen l'al·licient de presentar la cultura occidental com la base per construir un espai alternatiu que els permeti escapar-se –encara que només sigui momentàniament– de les convencions de la societat japonesa, mentre que per als lectors occidentals contenen el grau just d'exotisme per convidar-los a fer una incursió segura i comprensible en un món que els és desconegut.

El segon ingredient que integra el còctel creat per Murakami és la barreja de realitat i surrealisme que hi ha en els seus llibres. De la mateixa manera que la seva obra se situa en un punt intermediari entre la tradició japonesa i l'occidental, i es mou amb facilitat entre l'una i l'altra, els seus personatges també tenen sempre un peu al món real i un altre al món imaginari, com si poguessin passar d'una banda a l'altra sense cap dificultat. En les

ESCRIBRE AMB TOT EL COS

La passió per escriure, per inventar històries, i la passió per córrer, per l'activitat física gairebé obsessiva, van arribar tot d'una i simultàniament a la vida de Murakami. Van ser vocacions tardanes. Explica que va ser veient un partit de beisbol, amb 29 anys, quan va comprendre que havia d'apostar per la ficció, i poc després es va lliurar a la pràctica de l'esport per aconseguir l'auto-disciplina que li reclamava la nova faceta d'escriptor. Des de llavors no traça límits entre una activitat i l'altra, i els seus músculs i el seu cervell acumulen triatlons, maratons i ultramaratons. Una experiència íntima que va voler compartir a *De què parlo quan parlo de córrer*.

MURAKAMI: UNA MIRADA DE L'EDITORIA

Haruki Murakami (Kyoto, 1949) és un dels autors japonesos més internacionals. Potser el més internacional de tots. Aclamades tant per la crítica d'arreu del món com pel públic, les seves històries han permès al lector occidental conèixer millor i de més a prop la cultura i la mentalitat japoneses, que, en un principi, poden semblar tan llunyanes. Des del punt de vista editorial, Haruki Murakami representa tot un fenomen. No només perquè ha assolit unes vendes espectaculars tant en català com en prop de quaranta llengües més, sinó perquè s'ha convertit en un d'aquells RARíssims autors que combinen una qualitat literària extraordinària amb un èxit aclaparador: milions de lectors han caigut rendits als seus peus, hipnotitzats per les seves històries melancòliques, plenes de reflexions punyents i referències pop, i s'han enamorat dels seus personatges introspectius, solitaris, somiadors i sensibles. Però Murakami no ha conquerit només la crítica i el públic, els guardons tampoc no se li han resistit. L'autor ha rebut prestigiosos premis literaris al Japó com el Noma, el Yomiuri i l'Asahi, i premis europeus com el premi internacional de relat curt Frank O'Connor (Irlanda) i el Franz Kafka (República Txeca). L'any 2011 se li va concedir el Premi Internacional Catalunya per la seva obra narrativa. Fins i tot és un dels noms que més han sonat com a possible pròxim candidat al Nobel.

seves obres, imaginació, somni, record i realitat sovint es confonen. En aquest sentit, n'hi ha prou de recordar el vaporós *flash-back* en què es basa *Norwegian wood* o els estranys somnis que en Toru Okada té al fons del pou a *Crònica de l'ocell que dona corda al món*. El món de les novel·les de Murakami es regeix per una lògica pròpia que fa que sigui tan versemblant trobar-hi personatges de carn i ossos com éssers imaginaris que s'hi mouen com si res, com ara en Johnnie Walker i el coronel Saunders que es passegen per *Kafka a la platja*, o l'enorme granota que visita l'apartament d'un pobre assalariat per tal de salvar Tòquio d'un sisme devastador a *Després del terratrèmol*.

De fet, el mateix Murakami ha comparat en moltes ocasions el procés d'escriure amb un descens al pou profund de la seva consciència per buscar-hi les històries i els somnis que s'hi amaguen i després tornar-ne sa i estalvi. El còctel Murakami el completa l'estil clar i senzill de la seva prosa, que té un ritme intern ben marcat –gairebé jazzístic– que permet llegir-lo amb fluïdesa, encadenant les frases sense cap mena d'esforç. Darrere el ritme i la lleugeresa de la seva escriptura, però, s'hi amaga una voluntat estètica ben clara que busca, segons explica ell mateix, poder “parlar de les coses més difícils de la manera més senzilla possible”. Per fer-ho, també se serveix d'unes imatges plàstiques i sovint insòlites, que es queden gravades al cervell del lector i confereixen un to estranyament poètic al seu estil.

Evidentment, tot això són coses que desconeixia quan vaig començar a llegir *Norwegian wood* ja fa uns quants anys en aquell metro de Tòquio. El que tampoc no sabia és que, amb el temps, no tan sols continuaria fruit de la lectura dels llibres de Murakami, sinó que tindria el plaer de traduir-ne una bona pila, passant-me hores i hores intentant traslladar de la manera més fidel possible el ritme i l'estil de la seva prosa a la nostra llengua. En aquell moment, tampoc no em podia imaginar que aquell autor desconegut també es convertiria en un fenomen literari a casa nostra, i que aixecaria passions en les dues visites *oficials* que faria a Barcelona –la primera l'any 2009 per promocionar la seva obra, i la segona l'any 2011 per rebre el Premi Internacional Catalunya, que la Generalitat va decidir concedir-li “en reconeixement a la creació d'una obra i un univers personal, i al fet de construir un pont literari entre Orient i Occident”.

Aquesta setmana l'editorial Empúries publica un nou títol de Murakami, *Underground*, un recull d'entrevistes als supervivents de l'atemptat amb gas sarín al metro de Tòquio l'any 1995 i a alguns membres de la secta que va perpetrar l'atac. Aquesta incursió en el món subterrani ens permet fer-nos una idea de les tensions i les contradiccions que s'amaguen sota la superfície encalmada de la societat japonesa, però també ens fa ser més conscients de la fragilitat sobre la qual reposen totes les societats humanes.

Espero que els lectors de Murakami, tant els d'allà com els d'aquí, puguem continuar assaborint durant molts anys el regust únic de la seva literatura.

L'èxit a casa nostra li va arribar amb la publicació de *Tòquio blues* (*Norwegian wood*) i *Kafka a la platja*. A partir d'aleshores, la fama de l'autor no ha parat de créixer: la trilogia *1Q84*, les seves reflexions sobre com encaijxen l'esport, l'escriptura i la vida a *De què parlo quan parlo de córrer...* Novel·les, assajos, relats... els gèneres tampoc són cap impediment per als lectors i fans de Murakami. Aquest mes d'octubre, tenim la sort de publicar *Underground*, una obra magistral de literatura periodística sobre el perquè dels atacs al metro de Tòquio amb gas sarín. Què va empènyer aquells ciutadans, aparentment normals, a actuar d'aquella manera? Quina va ser la reacció del govern i dels mitjans? I què va passar amb totes aquelles víctimes innocents, un cop passat el dia tràgic? Per què la violència?

Per què qualsevol mena de violència? Per què?

Diuen que al Japó i a Anglaterra els fans de Murakami celebren l'arribada a les llibreries de les seves noves obres amb petards i focs artificials. Jo, des del meu balcó, celebraré aquest pròxim 7 d'octubre l'arribada d'*Underground* a les llibreries catalanes.

per Dina de la Lama,
ficció estrangera Empúries i Proa